

Верослав Ранчић

УБИСТВО ПАТРИЈАРХА

Београд
2011
ДРЕТА

Разуме се, ово се није дојодило...

– па сходно томе, личности, догађаји, институције, места догађања у димензији какви су овде искључиво су резултат моје фикције и ма каква евентуална сличност са било ким и било чим налази се ван мојих жеља и намера –

... али што не значи да се не може дојодити.

В. Р.

Телефон се огласио у 04:23.

Звонио је упорно.

Потпуно коматизована после седамнаест сати проведених у монтажи телевизијске технике и двадесет минута интервјуа с будућим патријархом, за који ће Колегијум и Зевс тек рећи шта мисле, Петра је спавала носом набијеног у јастук. Ни звона на Саборној цркви не би је пробудила.

Телефон јесте.

– Звони ти фиксни – зачуо се мукли Адамов глас.

– Мислим да је твој мобилни – једва је успела да промуца.

Телефон је звонио.

С напором је звирнула само једним оком.

Адам је лежао на стомаку, као и обично када би остао да преноћи код ње.

Испружила је руку, трудећи се да напипа телефонску слушалицу.

Где се, до ђавола, налази?

Конечно је под прстима осетила облину горњег дела телефона. Принела је уху и једва успела да изустити: – Да?...

– Није се упокојио. Убијен је.

Веза се прекинула.

Шта рече?

Покушала је да уђе у свет реалности, трудећи се да разазна црвене цифре на дигиталном сату. Једва су се назирале у мајском праскозорју које је надирало кроз отворен прозор.

Господе! 4:23!

Ко се није ујокојио?

Окрнула је главу на другу страну. Спустила је слушалицу на виљушку апарата и зарила нос у јастук.

Какви крећени ходају овом лудом земљом! Није први пут да зову са несувислим информацијама. Свакој дана новине су прејуне чистиуља. Када инфаркти звизне у неку познату личност... Ко је убијен?... Ја ћу ујутру бити убијена уколико не одсијавам бар још сајт.

И врати се у сан без снова.

2

*Девети август, тринаести јогина
пре удиства патријарха*

– Ваше преосвештенство, требало би да се вежете. Слећемо...
– Глас монаха Луке био је пун поштовања са призвуком извињавања. Владике се не опомињу. Посебно не од стране монаха.

– Даће Бог, па ћемо слетети.

Северноканадски епископ Григорије вратио се из својих мисли, у које је потонуо ко би знао када, у луксузну класу „боинга 777-200LR“. Прекрстио се три пута. Трбало је преживети лет од Ванкувера, преко Хонолулуа, Нове Каледоније, до Таунзвила у Квинсленду. Нимало га није тешило што је један од 440 путника и што је домет летелице 14.316 километара без спуштања. Још мање се осећао охрабреним што је стјуардеса на почетку лета, објашњавајући коришћење маске у случају незгоде, тврдила да у току три године, откако је полетео први „боинг 777“, пројектован искључиво помоћу компјутера, без иједног цртежа, није имао ни један фатални удес. Једном ће се, ипак, догодити први пут. Надао се да се то неће десити данас.

Осећао је болове у леђима, притискала га је помисао да се налази на девет хиљада метара висине, да се кроз прозор виде само облаци испод огромне летелице и блештаво Сунце изнад

ње, а негде дубоко под њима простире се непрегледна морска површина. За њега је херметички затворен простор авиона био клаустрофобична лименка која неким чудом успева да се дигне у ваздух. – Да је хтео да човек лети, Господ би му подарио крила. Безбожничка мисао га је пресекла: – Ако је тачно да је Син божји ходао по води, значи ли то да људи, пошто не могу то да чине, нису божја деца? Значи ли то да се Господ одриче све своје деце, када нису у могућности да учине оно што је божји потомак могао? Дотакао је панагију и напрсни крст, митру и жезал, а потом се три пута прекрстио... – монах Лука је помислио да се епископ моли – ... и седам пута рекао свих Седам светих тајни. И наново грешна мисао: – Требало је додати и осму – „Како преживети лет од Канаде до Аустралије?“

Колико га је притискала атмосфера летелице, још више га је притискао циљ лета.

– Поштовани путници – зачуо се глас стјуардесе из невидљивих звучника – кроз који тренутак слећемо на аеродром у Таунзвилу. Спољна температура је 28 степени. Молимо вас да останете на својим местима до заустављања летелице. Хвала вам што сте летели КЛМ-ом.

До епархијског дома возња колима била је удобна и дуга. И епископ Григорије се опустио. Позив епископа квислендско-аустралијског Константина прихватио је са чудном мешавином задовољства и опрезности. Добро су се познавали, али се никада нису зближили до краја. У исто време су били на постдипломским студијама у Атини, а потом две године у Хиландару. Рекло би се – довољно времена да се упознају. Али, када човек може у потпуности да упозна другог човека? Оно о чему је требало да разговарају, наслутио је из поруке коју је примио још три месеца раније, био је ход ивицом литице, са које се могло сваког тренутка суновратити у бездан. С друге стране, судбина Српске православне цркве можда је зависила од предстојећег разговора. Није могао да одбије.

Владичански дом је био простран, на два нивоа, са огромном терасом у приземљу у хладу циновских еукалиптуса.

Ручку који је епископ Константин приредио на тераси присуствовала су четворица Срба, чији су преци, или они појединачно, давно стигли у Аустралију.

Као што је то уобичајено, разговор је започео изосола. Требалo је времена да се дође до суштине ствари.

– Леп парохијски дом – између осталог приметио је епископ Григорије. – И леп храм.

– Захваљујући ктиторству господина Лазаревића. – Епископ Константин показао је према крупном мушкарцу који је седео са супротне стране стола.

Човек је задовољно климнуо главом. Григорије је потражио у сећању његово име, које је чуо при представљању.

Јован-Џон Лазаревић.

– То је најмање што сам могао да урадим. – Лазаревићев глас је био дубок, говорио је споро као да одмерава сваку реч пре него што је изустити. – Моја света дужност је била да сачувам традицију.

Григорије га је погледао упитно.

Био је то тренутак ко зна који пут испричане приче. Али, Јован-Џон Лазаревић је уживао у томе. Требалo га је пустити. Његови прилози Цркви обезбеђивали су му право да прича колико хоће. И шта хоће.

– Знате, некада је у Аустралији било мало Срба. Када је створена аустралијска федерација, 1901. године, овде су стизали углавном људи из Боке Которске, Херцеговине, Лике, Далмације... У потрази за златом. Претходни власник плантаже на којој су сада моји виногради био је из околине Чачка. Овде се бавио воћарством. Населио се јужно од Таунзвила. Сложићете се са мном да смо ми Срби вредан народ – када хоћемо.

– То је тачно – климнуо је епископ Григорије. – Али, само када хоћемо.

– Е, ови нису хтели. Мало су знали о воћарству, а желели су тиме да се баве. Типично за нас – хоћемо оно о чему не знамо ништа. Парадоксалан народ. Када сам стигао овде пре двадесет година, претходних девет био сам ту и тамо, схватио сам да се

нико не бави виноградарством, а земља је богомдана за винову лозу. После три године почео сам да производим вино...

Епископ Константин показао је боцу која се шепурила на столу.

– Специјалитет из винског подрума господина Лазаревића.

– Леп буке – приметио је Григорије, поново сркнувши гутљај густог белог вина.

– И сада господин Лазаревић има огромне плантаже под виноградима, један је од веома истакнутих произвођача вина, и сигурно најважнији верник наше епархије. – Глас епископа Константина разливао се као Лазаревићево вино.

– Ако спавате четири сата у двадесет четири, а остало време посветите бизнису, резултати не могу да изостану. Ништа нисам знао о виноградима, али сам помислио: Зашто да не покушам?

– Покушао и успео! – улагивачки је кликтао епископ Константин.

– Пустимо то – пресекао је Лазаревић. – Било је и биће вина. Не бринем о њему. Мене брине, као и све нас овде, ситуација у домовини. Политичка, друштвена и црквена. Не можемо да будемо равнодушни.

– Ја се слажем с тобом – рекао је човек који је седео у дну стола. Висок, танак, с малом риђом брадом. – Ваше преосвештенство, да вас подсетим, ја сам Славко-Сал Мирковић. Моји су међу првима стигли овамо. – Почео је да се смешка када је наставио. – У Сиднеју је 1901. одржана Прва светска изложба. Гостовали су чувени Бечки филхармоничари. Моји прадеда и прабаба били су чланови оркестра. Остали су. Дигли су руке од музике и отворили обичну кафану.

– Господин Мирковић је власник читавог низа угледних ресторана. И, наравно, наш велики дародавац.

– Ако занемаримо веру, шта смо? – наставио је Мирковић. – Наши корени су у Србији, а овај храм је Србија у Аустралији. Мене, као и Џона, забрињава ситуација у отаџбини. Милошевићев СПС је прошле године у коалицији са ЈУЛ-ом и НД, уз помоћ

међународне заједнице, добио савезне изборе. Али је изгубио локалне.

– Да, али Милошевић се није помирио с поразом. – Глас епископа Григорија био је помало несигуран. Није схватао куда води такав разговор.

– Управо о томе говорим и због тога страхујемо... Иако је пораз у суштини био само симболичан, Милошевић је лажирао изборне резултате.

– Веровао је да ће то проћи код народа. А народ се побунио. Милошевић је тада у помоћ позвао велике силе.

С краја стола зачуо се тихи потцењивачки смех. – Е, сад, оне ће као заплашити Србе. Није него!

Епископ Григорије се окренуо у том правцу. Сетио се – дебели, онизак човек, чији су дланови били влажни при руковању, од чега се архиепископу згадило и дуго је касније брисао шаку марамицом, рекао је да се зове Богдан Синадиновић, професор Универзитета у Куктауну, граду на самој обали Коралског мора.

– Али, велике силе су велике силе! – чврсто је изговорио Мирковић. – А кад год би велике силе гурнуле прст у наше ствари, почињао је рат... Узмите 1914, па 1941... Бојимо се да је децембар прошле године почетак катастрофе која предстоји Југославији. Све мањој, драги моји пријатељи. Милошевић је хтео да купи време, и зато је Савезна влада позвала међународну комисију као арбитра. Међутим, комисија је, на челу са Фелипеом Гонзалесом, оверила победу опозиције и препоручила признање изборних резултата. Милошевић је поново покушао да купи време. У Београду су биле демонстрације. Деспот им је супротставио митинг својих присталица. Упркос појединачним жртвама, све се завршило без масовног грађанског сукоба. На сву срећу. Али, Милошевић се, знамо, не предаје лако. У фебруару је издао *Lex Specialis*. Што је изазвало нов талас демонстрација. Пре двадесетак дана изабран је за председника Југославије уместо Зорана Лилића.

– Зашто о овоме разговарамо? – коначно је епископ Григорије дошао до речи.

– Зато, ваше преосвештенство – умешао се Јован-Џон Лазаревић – зато што смо добили информације са Косова да се тамо спремају за обрачун са нашом војском. На Косову су наше светиње. Бојимо се најстрашнијег: наши манастири и гробља биће уништени, живаљ протеран и поубијан, и онда ће настати раскол у нашој Цркви. Раскол какав се догодио овде. И за тај тренутак и због тог тренутка ми морамо бити спремни. Нажалост, нисмо били спремни када се распала наша отаџбина. Гледали смо пренос из Савезне скупштине, и када су Словенци кренули да излазе, нисмо веровали да се то заиста догађа. Наша Црква у Београду није реаговала на прави начин. Не разумемо шта се чекало?! Ми не желимо да будемо поново изненађени.

– Ја никако не могу да прихватим распад Југославије – на једном је проговорио човек који је седео директно преко пута епископа Григорија.

Епископ је за тренутак склопио очи. Оливер-Оли Матић.

Матић је говорио врло брзо. Речи су стизале једна другу и чинило се да бујица никада неће престати. – У време Првог светског рата, наши преци су овде основали Одбор српско-црногорског Црвеног крста. Слали су материјалну помоћ старом крају. У то време и једна чета добровољаца отишла је одавде да се бори на Солунском фронту. Када је рат завршен, Срби су пружали јаку моралну подршку стварању нове државе – Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Историја је непоткупљиви сведок. С друге стране, један број Срба борио се у Првом светском рату у оквиру аустралијске војске. Видите како је све то испреплетано. Али, изгледа да ми можемо са свима, само не можемо са својима. Зашто је то тако, свети оче? Чак и наша црква овде, у Аустралији, поделила се на два дела, то вам је познато. Зато смо се сложили да вас позовемо на договор.

Епископ Григорије је климнуо главом. Предосећао је да је додашњи разговор био јесења магла која је заклањала оно што ће се појавити из ње. Али, преварио се. Разговор ће кренути на другу страну, о којој уопште није размишљао.

Епископ Константин се накашљао. Био је то дискретан знак да жели да изнесе своје мишљење. – Ево, владико, о чему се ради.

Григорије се намрштио. Њих двојица се нису званично ослобавали. Године су провели заједно, и сада непријатна дистанца, која можда само треба да нагласи озбиљност онога што се помаља из магле. Истини за вољу, први пут је у Аустралији, а њих двојица су се виђали на светим архијерејским саборима, али нису разговарали ни о чему осим о темама које су биле на дневном реду.

- Знате, ваше преосвештенство, после Другог светског рата, овдашња црква потпала је под јурисдикцију Српског православног епископата америчко-канадског, господина Дионисија. Епархија је имала свој устав, који је одобрен од Светог архијерејског сабора још 1931. године. Својим декретом од 8. децембра 1949. године његово преосвештенство епископ Дионисије поставио је за архијерејског намесника Српске православне цркве у Аустралији протојереја Булована из Сиднеја.

Епископ Григорије је наново климнуо главом. Шта се то помаља према њему, питао се.

– Одлуком Светог архијерејског сабора одржаног у јуну 1952. године – наставио је епископ Константин – црквеношколске општине у Аустралији стављене су под јурисдикцију патријарха српског у Београду. Из здравствених разлога, архијерејски намесник протојереј Илија Булован поднео је молбу Његовој светости господину патријарху Герману за разрешење дужности. Молба је уважена, је л' те, а за архијерејског намесника дошао је пертски парох јереј Петар Радош.

– Да, то ми је све познато. Не разумем...

– Овај увод је био потребан ради подсећања... људи су склони заборављању... Дакле, пошто је 1963. године Свети архијерејски синод америчко-канадску епархију поделио на три нове епархије и суспендовао епископа Дионисија, ви још нисте били у Канади, у Српској православној цркви у Аустралији дошло је до раскола.

Застао је, гледајући пред себе. Нико се није усуђивао да прекине тишину. Коначно, епископ Константин настави: – Сукоб је раз-

двојио оно што је до тада било нераздвојиво. Две цркве су се припојиле Слободној америчко-канадској епархији, на чијем је челу био бивши епископ Дионисије. Расцеп је нанео непоправљиву штету српском народу. Срби који су веровали у неподељивост Српске православне цркве и непроменљивост светог православља, остали су без места за молитву. И то у Сиднеју, где су били најбројнији. После много натезања, 1965. године створена је црквена општина Светог архиђакона Стефана, у западном делу Сиднеја, званом Ливерпул. Десет година касније направљена је скромна богомоља.

– И даље не разумем. Под јурисдикцију америчко-канадске епархије примљено је четрнаест црквеношколских општина, а четири под јурисдикцију Патријаршије у Београду, и то се не може мењати. Уколико Свети архијерејски синод другачије...

– Реч је о томе, али на други начин – изговорио је веома споро Јован-Џон Лазаревић. – Видите, ми смо сазидали ову цркву. И тако ћемо наставити... Али... – Застао је као да се двоуми да ли да изговори мисао до краја. – Али, желели бисмо да обезбедимо подршку северноканадског епископата у нашим намерама. И спремни смо да у то уложимо капитал. И у Канади и у Југославији. А ви сте члан Светог архијерејског сабора. И, ово је важно, можда ће доћи дан када ћете постати члан Светог архијерејског синода.

Последње речи Јована-Џона Лазаревића деловале су на епископа Григорија као ударац маљем. Требало му је много напора да прикрије потпуно запрепашћење.

– Само тренутак... Чекајте!... – Погледом је прелазео преко физиономија присутних. Гледали су га нетремице. – Ви претпостављате нешто о чему ја немам појма.

– Ми имамо...

– Константине... – Ти бар знаш... Свети архијерејски синод је највиша извршна и судска власт. Сачињава га шест епархијских архијереја као чланови, и њиме председава Његова светост патријарх.

Епископ Константин је климнуо. – Тачно тако.

– Али, чланове Светога архијерејског синода бирају чланови Светог архијерејског сабора на две године. А сваке друге годи-

не бирају се нова два члана, пошто онима који су већ у Светом синоду истиче мандат. Светом архијерејском сабору не може се наметнути избор ниједног архијереја.

– О томе не треба ви да бринете. – Јован-Џон Лазаревић прекрстио је руке на грудима, гледајући у епископа Григорија. – То је брига других. Чак, уверени смо да ћете, када дође погодно време с којим ми рачунамо, постати члан Светог синода управо у тренутку избора новог патријарха.

– Чекајте... О чему ви говорите? Наш патријарх Герман је, Богу хвала, жив и здрав.

– Али, божји закони важе и за патријархе. Доћи ће тренутак када ће наш патријарх после примања свете тајне причешћа упокојити се у Господу.

Епископ Константин је начинио нестрпљив покрет руком.

– Рећи ћемо ти овако – поново су били они из времена Хиландара, из суседних келија – ми овде окупљени сматрамо да је сада време када треба одредити личност која ће једнога дана постати највиша у хијерархији Српске православне цркве. Не мислимо одмах после Германа, али у перспективи... Први човек наше цркве не мора да буде изабран до краја живота. Може у одговарајућем тренутку да се повуче са свете дужности. Да одступи. Ово о чему ми говоримо је процес коначних припрема, који је дуг, па му се већ сада мора приступити. И као што си чуо, виђен си за члана Светог синода у то време.

Григорију је тутњало у слепоочницама, осећао је благу вртоглавицу, дохватио је чашу са вином, али рука му је превише подрхтавала да би је принео устима. Вратио је на сто.

– Знам да сте запањени, ваша преосвећености – рекао је риђа брадица – али ситуација у отаџбини и нашој Српској православној цркви наводи нас да обавимо све припреме на време.

– Дакле, каквог бисмо ми хтели патријарха због добробити наше Цркве? – започео је епископ Константин. – Хоћемо млађег човека, који ће на својој страни имати млађе владике, довољно енергичног да спроведе реформе које ће бити на задовољство свих

православних хришћана, одлучног да се супротстави евентуалном мешању власти у рад Цркве. Без обзира да ли је диктаторска, као Милошевићева, или је неки облик демократске власти, какву рецимо прокламује коалиција *Заједно*, или било какве која буде.

– Према уставу Српске православне цркве власт се не може мешати у одлуке Светог синода или Светог архијерејског сабора.

– Тако је на папиру, али свака власт жели да се умеша у рад Цркве.

– Због тога желимо образованог, одлучног, енергичног, ауторитативног патријарха, који ће Цркви вратити снагу и поштовање какво је имала.

– Тешко ће се наћи такав владика.

– Вараш се, Григорије. Сада му је четрдесет седма. Рецимо да буде изабран када му је педесет пет или шездесет година. Следећих четрдесетак година имаћемо нашег човека на Светосавском трону. Дакле, рођен је 1950. године. Као младић био је одличан спортиста, глумац, певач... А онда се окренуо Господу нашем. Студије теологије је започео 1967. године у Београду. Додуше, светску књижевност, али већ следеће године се замонашио и отишао на Богословију. Постдипломске студије завршио је у Паризу, на Институту Светог Сергеја.

Епископ Григорије зуррио је запањено у епископа Константина.

– Не мислите ваљда на...

– На епископа Александра. Мислимо, и то веома озбиљно.

3

Среда, петнаестии мај, 04:48

До краја ноћне смене остало је нешто мало више од два сата када је Стефан прошао крај централне операционе сале у западном крилу Државног клиничког центра *Свети Ђорђе*. Требало би да је у мраку, али није била. Нешто се дешавало што га је зачудило.

Пет минута раније склопио је фасциклу са извештајем о случајевима током ноћног дежурства, искрено се надајући да више

неће бити изненађења. Уколико се било шта догоди, лако ће допунити извештај. Помислио је како би му добро дошла једна нес-кафа. Устао је и изишао у ходник, прошао до његовог краја, скренуо десно и степеништем се попео на горњи спрат.

И онда: нигде никога.

Као да је у другој галаксији.

У Државном клиничком центру увек се негде чују нека врата, клопарање клонпи о керамичке плочице, неко се вуче уз прозоре јер не може да спава или се плаши да се неће пробудити ако заспи, одлази или се враћа из ве-цеа, сестре трескају гурајући колица са терапијом коју треба дати пацијентима.

Сада – мук! Као да гледа неми филм.

Прошао је ходником притиснут мирисом формалдехида и стигавши до аутомата убацио две металне двадесетице, очекујући да зачује познати „клик“ и да се појави пластична чаша, а потом се у њу излије топла кафа. Али, није се догодило ништа. Проклети електронски апарат је подваљивао. Прогутао је метални новац, а заузврат исцерио му се у лице. Стефану је дошло да га шутне. Где је други аутомат? Тачно. На другом спрату, у западном крилу.

Упутио се тамо.

Медицина је била традиционална професија у његовој породици. Био је луд од среће када је примао диплому, и још луђи када је примљен у Државни клинички центар *Свејии Ђорђе*. Тада није претпостављао да ће му ноћна дежурства загорчавати аутомат за кафу.

Одмерио је растојање до одређене тачке, затворио очи и корачао до тог места. У току тих десет корачаја одмарао се на ивици сна. Зауставио се, поново одабрао тачку, у мислима прошао ту раздаљину, затворио очи и почео да корача.

Ноћ је била као и свака друга када је у питању патологија. Четири смртна случаја, потпуно рутинска. Два са геријатрије. Извршио је прегледе, констатовао чињенице. Није било никаквог разлога за спровођење аутопсије. Попунио је формуларе, пријаву и потврду о смрти.